

Ústav anglického jazyka a didaktiky

Bc. Zuzana Irwin

Variation in expressing the past in *The Proceedings of the Old Bailey*

ÚAJD FF UK, září 2015, 113 s.

(posudek vedoucího práce)

Diplomová práce Bc. Zuzany Irwin (Nováčkové) vychází z autorčina dlouhodobého zájmu o téma syntaktické variace v diachronním aspektu. Přítomná studie se zaměřuje na otázku variace mezi časem minulým (v prosté a průběhové formě) a časem předpřítomným (v prosté a průběhové formě) v období vymezeném léty 1731–1870 a na jazykovém materiálu soudních záznamů vybraných procesů v Old Bailey (*The Proceedings of the Old Bailey*; korpus na www.oldbaileyonline.org).

Volbu materiálu určil záměr zabývat se hovorovou podobou jazyka, u níž existuje odůvodněný předpoklad, že díky své vyšší spontaneitě bude sledovanou variací zrcadlit ve zvýšené míře. Základem metody je srovnání tří desetiletých úseků ve zkoumaném období (1731–1740, 1791–1800, 1861–1870) z hlediska poměru „nenáležitého“ užití préterita v prototypických kontextech perfekta a naopak, přičemž prototypičnost se chápe na základě gramatiky soudobé moderní angličtiny (PDE). Ústřední prověřovanou hypotézou je přitom postulát, že funkční, sémantické překryvy obou sledovaných časů se budou postupem doby v rámci postupující standardizace jazyka zmenšovat a vytrácet. Trojice analyzovaných časových období je z hlediska hypotéz stanovena velmi vhodně: druhé má zastupovat fázi, kdy je perfektum již plně funkčně a formálně vymezeno; u třetího se předpokládá, že zatímco již víceméně nebude reflektovat variaci sloves *be* a *have*, doloží postupující stabilizaci užití perfekta v moderním funkčním rozsahu.

Kvantitativní část analýzy dovozuje řadu podstatných rysů zkoumaného procesu: pětadvacetinásobně vyšší výskyt préterita v celém zkoumaném vzorku, nárůst užití perfekta teprve v posledním sledovaném desetiletí, postupný celkový úbytek variace a tendenci vytěšňovat minulý čas z funkčního kontextu času předpřítomného, zatímco opačná tendence – ústup variace perfekta ve funkčním kontextu času minulého – proti očekáváním nejenže pozorována nebyla, ale dokonce byl zaznamenán trend opačný. Dokládá se také nedostatek korelace mezi sledovanou variací časových forem a společenským postavením mluvčích.

Kvalitativní část analytické kapitoly klasifikuje použití obou časů v záznamech do celkem deseti kategorií a podkategorií. Pozoruhodná je zde zejména autorčina snaha o postižení sémantických, situačních, pragmatických a syntaktických rysů („Dva mluvčí“, „Důraz na opakující se činnost/událost“, „Obecný x určitý zážitek“, „Čas paměti“, „Smysly“, „Koordinace“), které definují podkategorie užití formy perfekta ve funkci préterita, stejně jako diplomantčina pozorování o roli idiomatických a lexikalizovaných spojení (jako je např.

Ústav anglického jazyka a didaktiky

spojení typických adverbii *never, always* a *ever* s préteritem) a mluveného jazyka obecně ve vývoji užití sledovaných časových forem. Tyto postřehy by bylo dobře dále rozpracovat na početnějším a snad i časově rozsáhlejším materiálovém vzorku, stejně jako diplomantčin poukaz na kolokační charakteristiky sledovaných časových forem ve vztahu k typu vět, v nichž se vyskytují.

Práce je logicky strukturována a velmi pečlivě redakčně i jazykově vypravena. Teoretická i analytická část práce se věcně dobře doplňují, jsou jedna i druhá jasně formulovány a dosvědčují diplomantčin přehled o gramatické teorii, vývoji obou sledovaných časů v celém historickém průřezu a raně novoanglických gramatikách i schopnost analýzy jazykových vzorků, nesnadných především právě svou hovorovostí a neúplným věcným i jazykovým kontextem. Pracný byl i sám výběr vzorků s ohledem na rovnoměrné zastoupení mluvčích z hlediska společenského postavení a na délku a strukturu zápisu. Jak vyplývá z předchozího odstavce, předložená studie zároveň vytyčuje zajímavé možnosti pro další výzkum.

Studie vznikala poměrně dlouho (což jde na vrub diplomantčině důkladnosti, nikoli liknavosti) a byla rozsáhle konzultována, takže jako vedoucí práce při této příležitosti již další věcné připomínky nemám. V celkovém hodnocení chci vyzvednout především dva aspekty. Prvním aspektem je metodologický přínos práce, spojující korpusový přístup s přesnou lingvistickou a filologickou analýzou historického mluveného jazyka. Druhým aspektem je pak diplomantčin přístup, charakterizovaný soustředěným zájmem o problematiku syntaktické variace a historickou lingvistiku vůbec, pílí, samostatností, akribií i zpytavým postojem vůči vlastnímu postupu i závěrům a příznačný daleko spíše pro studium doktorandské nežli magisterské.

Otázky k obhajobě:

1. V návaznosti na citaci z Elsnese (1997: 355) na s. 27 o možnosti splývání obou sledovaných časových forem v důsledku potlačení *have* na „sub-auditive level“ v některých typech vět: bylo by podle diplomantky možné toto splývání vysvětlit dalším způsobem, a to jako potlačení *have* uplatněním syntaktické elipsy v návaznosti na předchozí (jazykový či věcný) kontext a motivované snahou o úsporné vyjádření?
2. Mohou užití času v tomto typu jazykového materiálu ovlivňovat faktory, jako je „hesitation“ či „reinforcement“? Obsahovaly zkoumané texty takové signály?

Celkové hodnocení:

Diplomovou práci Bc. Zuzany Irwin doporučuji k obhajobě a předběžně hodnotím známkou výborně.

6. září 2015

prof. PhDr. Jan Čermák, CSc.